

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן
האור החיים הק' זיע"א

בס"ד, גליון פ"א, פר' מקץ תשפ"א

שלחן שבת עם האור החיים

ביאור ענין 'אבל' אשמים אנחנו... בהתחננו אלינו ולא שמענו'

לפי שהעיד בפני אביו שעברו על עבירות שבני נח נהרגים עליהם, ומה שמכרוהו ולא הרגוהו היה לפניו משורת הדין וממידת החסד, על כן ודאי לא יענשו על זה.

עונש על צער אביהם לא יגרום תוספת צער

וחשבו שאולי הוא בא להם כעונש על שגרמו צער לאביהם יעקב, אמנם גם את זה דחו, שלא יתכן שכעונש על שגרמו צער לאביהם יגרם צער נוסף לאביהם על ידי שהם ישארו בבית אסורים.

לזה אמרו 'אבל אשמים אנחנו' שאף שאין זה עונש על מכירתו ולא על הצער שגרמו לאביהם, מכל מקום הוא כעונש על זה שראו בצער אחיהם בהתחננו אליהם ולא שמעו אליו, ודבר זה יש בו מדת אכזריות שמוגנה לצדיקים לנהוג כך. ולפי זה מתפרש לשון 'אבל' כבשאר המקומות.

ראובן לא היה במכירה

ב. שכשהכניסו את כולם לבית הסוהר, חשבו שלא יתכן שצרה זו באה עליהם כעונש על מכירת יוסף, שהרי ראובן לא היה עמם במכירה, ומכך שאף הוא נתפס עמם מוכח שאים זה עונש על המכירה, ולאחר מכן אמרו 'אבל אשמים אנחנו' כלומר, שאכן אם זה כעונש על המכירה יקשה מכך שגם ראובן נתפס עמהם, אבל אם האשמה היא בכך שראו את צרת יוסף בהתחננו אליהם ולא שמעו לו, לא יקשה כלום, לפי שודאי גם בשעה שזרקוהו אל הבור בכה יוסף והתחנן אליהם שלא יזרקוהו מחשש שימות מהנפילה ומהנחשים והעקרבים שבו או מרעב וצמא, ושם גם ראובן היה ולא שמע לו, זה מה שאמרו 'על כן באה אלינו הצרה הזאת' שהדגישו שהצרה באה על כולם כולל ראובן.

בחירת יוסף להרע בלא חטא

ג. עוד נראה לפרש, שאחי יוסף אמרו 'אבל אשמים אנחנו' רק לאחר שאמר להם יוסף שכולם יכולים לשוב לביתם ורק אחד יישאר בבית הסוהר, וזהו לפי שבתחילה סברו שאין להם ליענש על מכירתו מאחר ולפי דעתם היה מחוייב מיתה וכמבואר בביאור הראשון, ותלו צרה זו בכך שיוסף הוא בעל בחירה ויכול הוא להרע להם אף אם אין עליהם עון כל שהוא.

מדה כנגד מדה שאח אחד בצרה

אבל לאחר שראו שיוסף שילח את כולם בשלום, ורק אח אחד השאיר אצלו בבית הסוהר, זה הזכיר להם את מכירתו של יוסף, שאח אחד מהם מצטער וכולם רואים בצערו ואינם מונעים זאת ממנו, ובזה הבינו שהוא באמת עונש על מכירת יוסף, לפי שדרך הקב"ה להעניש באותה הצורה שהיתה העבירה, וכענין שנאמר (תהלים סב, יג). 'אֲתָה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂוָה'.

זהו שאמרו 'אבל אשמים אנחנו', כלומר, אילו לא אירע לנו הצרה באופן זה שרק אחד מצטער, לא היינו תולים זאת בעונש כלל, אבל עתה שרק אח אחד נמצא בצרה, מוכח מזה שאשמים אנחנו על מכירתו של יוסף שראינו בצרת נפשו ולא שמענו אליו. ולפי זה, אכן כוונתם שהצרה הגיעה להם כעונש על המכירה עצמה, ומה שהדגישו ואמרו 'בהתחננו אלינו ולא שמענו', הוא כדי להדגיש את המדה כנגד מדה שראו בעונש זה כדוגמת החטא של המכירה, שהוא בכך שבשניהם אח אחד היה בצרה ושאר האחים לא סייעו בעדו.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת (מב, כא).

יוסף מעליל על עשרת אחיו שהם מרגלים, וכשהם טוענים שאינם מרגלים מציע להם יוסף לבחון את אמיתות דבריהם על ידי שיביאו את אחיהם בנימין. ובתחילה אמר יוסף שכולם ישארו בבית הסוהר ואחד ילך ויביאנו, ולאחר ששהו שלושה ימים במאסר הסכים יוסף שכולם יחזרו לבתיהם ורק אחד ישאר עמו עד שיביאו עמם את בנימין. לאחר מכן נאמר הפסוק שהאחים אמרו זה לזה 'אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו בצרת נפשו בהתחננו אלו ולא שמענו'.

האם רק לאחר ששיחרר כולם הצדיקו הדין

ויש להבין מדוע רק לאחר שהסכים יוסף שכולם ישונו הביתה ורק אח אחד ישאר בבית הסוהר, אז אמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו, ומדוע בתחילה כשהעליל עליהם שהם מרגלים, וכשאסר את כולם בבית האסורים לא אמרו כן.

אמנם יתכן לפרש, שבאמת אמרו זאת מיד לאחר שאסר את כולם, והסיבה שהתורה כתבה פסוק זה רק לאחר הסכמת יוסף לשלוח את כולם ולאסור אחד מהם, היא מפני שרצתה התורה לסיים קודם את הדין ודברים שהיה בין יוסף ובניהם אודות מי ילך ומי ישאר, ולאחר מכן כתבה התורה את הדין ודברים שהיה בין האחים עצמם אודות הצרה שבאה עליהם.

עוד יש לדקדק שתי הערות בלשון הפסוק.

ביאור תיבת 'אבל'

א. מהו שאמרו 'אבל' אשמים אנחנו, שבכל מקום פירוש 'אבל' הוא כגון לומר שאף שענין מסויים אין כאן אבל יש ענין אחר, אולם כאן לכאורה אין לתיבת 'אבל' כאן כל משמעות. ואונקלוס תירגם תיבת 'אבל' - 'בקושתא', כלומר באמת אשמים אנחנו, אולם גם זה איננו מובן, מדוע הוסיפו לומר באמת אשמים אנחנו, ומה היה חסר אילו היה כתוב 'ויאמרו איש אל אחיו אשמים אנחנו'.

'בהתחננו אלינו ולא שמענו' ולא עיקר המכירה

ב. מדוע פירטו באשמתם את מה שראו בצרת נפשו כשהתחנן אליהם ולא שמעו לו ועל כן באה עליהם עתה צרה זו, ולא סתמו ואמרו 'אשמים אנחנו על אחינו' והדבר ידוע ביניהם כל מה שאירע לו על ידם, ועוד, שאף אם רצו לפרט מה שאירע, מדוע לא אמרו שהצרה הגיעה אליהם בעבור שמכרוהו לעבד שלכאורה הוא עיקר החטא. ונראה לפרש כל הענין בג' דרכים:

המכירה היתה ממידת החסד

א. שהאחים חישבו חשבונם של עולם מדוע הגיע אליהם צרה זו, שעל מכירתו של יוסף סברו שודאי לא מגיע להם עונש, שהרי לדעתם היה יוסף מחוייב מיתה כדין עד זומם

ענה להם ה'גוי': "בורא העולם הזמין בידי מים ושלחני הנה"...

ונענש על כך. אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומו' מדי לילה בלילה. כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו לגאלו מבית האסורים ולמנותו משנה למלך מצרים.

מספר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: זה עתה שמעתי מעד ראייה, בחור שהורתו ולידתו בעיה"ת מונרו, כי

באחד הימים מימות הקיץ יצאו בני הישיבה לטייל על ההרים הרמים שסביבות מונרו, ואותו היום היה יום חם ושרב. בהגיעם לראש ההר, מקום שאין גבוהה ממנו, וכבר הגיע זמנם לרדת ולשוב הביתה, נענו כמה בחורים כי כשל כוחם וכי אם לא ישנו 'מים' די סיפוקם אין בכוחם להמשיך ללכת, ולעולם יישארו 'תקועים' בראש ההר, ומי יודע מה יעלה בסופם...

מיד נזכר אחד מהם בדבר המעשה הלז, והחלו לחזור ולהשריש במוחם ולבם כי מאמינים הם

באמונה שלמה כי הבורא יתב"ש כל יכול, ובוודאי יזמין להם עתה מים לשתות די סיפוקם ויותר מזה... לא עברו כמה רגעים ולנגד עיניהם נגלה גוי ערל המטייל שם להנאתו, וישאלוהו "שמא יש בידך מים...". פתח הלה את תרמילו והוציא משם שני בקבוקים גדולים מלאים מים. בפליאתם ותמיהתם שאלוהו: "מאין לך מים בשפע במקום נידח זה?", ענה להם ה'גוי': "בורא העולם הזמין בידי מים ושלחני הנה", ויהי לאות ומופת.

(מתוך 'באר הפרשה' - מקץ תשע"ט)

איתא ב'אור החיים' הק' בריש פרשתו: 'וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלָם', שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק "מקץ שנתיים" לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו.

וקשה, אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו? ומבאר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (מקץ אות עא) ע"פ מעשה שהיה, שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע עם תלמידו רבי מענדיל המגיד מבאר', ויצא הרב ר' מענדל למים, אמר לו הבעש"ט: "אם יהיה לך 'בטחון' אמתי בהשית'ת יזמן לך ה' מים". ואכן התחזק ר' מענדל בבטחון בה', ונזדמן לפניהם ערל אחד וישאלם הערל: "האם ראיתם כאן ביער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר אני תר ומחפש אחר סוסי שנאבדו ממני כאן ביער"... ושאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשתות... לאחר ששתה רבי מענדל שאל מרבו הבעש"ט: "הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים?". ויען הבעש"ט ויאמר: "הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תיושע, דגדול כח הבטחון שהשית'ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון, כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו".

כיוצא בזה היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים

**לא עברו כמה רגעים ולנגד
עיניהם נגלה גוי ערל המטייל
שם להנאתו, וישאלוהו "שמא
יש בידך מים...". פתח הלה
את תרמילו והוציא משם שני
בקבוקים גדולים מלאים מים.
בפליאתם ותמיהתם שאלוהו:
"מאין לך מים בשפע במקום
נידח זה?"...**

**גם אתם זכיתם
לישועה בזכות
רבנו האור
החיים הקדוש?**

כתבו לנו לפקס: 077-4702681
או למייל המערכת: p0774702681@gmail.com

חייגו:
073-2951871

להאזנה לשיעורי הגאון
רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מחברים לחיים

הרוצים לזכות ולקחת חלק בהפצת דברי האור החיים
נא לפנות למייל: p0774702681@gmail.com או לפקס: 077-4702681

כמו כן הרוצים לתרום
ספרי אור החיים הק'
שבהוצאתנו לבתי כנסת
נא להתקשר:
02-8043333

